

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.dom@regeringskansliet.se

Yttrande över ”*Snabbare lagföring (Ds 2018:9)*”

(Ju2018/02403/DOM)

Tingsrätten tillstyrker de föreslagna lagändringarna samt en förlängning och ett utvidgande av försöksverksamheten avseende ett snabbförfarande i brottmål. Vidare anser tingsrätten att de föreslagna åtgärderna är åtgärder som med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet torde leda till en snabbare lagföring av brott. Vad gäller införandet av jourdomstolar instämmer tingsrätten i utredarens slutsats att det är möjligt att uppnå en snabbare lagföring på andra mer verksamhets- och kostnadseffektiva sätt än genom att jourdomstolar införs och tillstyrker därför att utredarens förslag om att dessa inte införs. Tingsrätten vill lämna följande synpunkter på de delar av de föreslagna åtgärderna som direkt eller indirekt berör tingsrättsverksamheten.

Beträffande de föreslagna ändringarna vad avser häktning framgår av utredningen att dessa i huvudsak att träffa de som återfaller i olovlig körning, grovt brott, vilket beror på att det främst är vid dessa tillfällen som det är fråga om ett straffvärde på fängelsenivå. En aspekt att belysa är att dessa personer i många fall är svåra att nå för delgivning. Den föreslagna ändringen kommer att medföra att dessa mål i större utsträckning nu kan avgöras betydligt snabbare istället för att målen blir liggandes i avvaktan på delgivning av den misstänkte. I merparten av häktningsfallen när det gäller olovlig körning, grovt brott, kommer recidivfaran att utgöra grund för häktning. Någon annan tolkning av begreppet jämfört med bestämmelsen i 24 kap. 1 § första stycket tredje punkten rättegångsbalken är inte avsedd. Av

utredningen framgår att det under år 2016 dömdes ut 835 stycken fängelsedomar som påföljd vad avser olovlig körning, grovt brott. Utredaren uppskattar att ändringen kommer att medföra cirka 175 (100-250) häktningsfall per år. Såsom praxis för olovlig körning, grovt brott, har utvecklats krävs det att en person återfaller ett flertal gånger och att det inte gått längre tid än två år mellan varje lagföring för att ett fängelsestraff ska dömas ut. Först vid den fjärde lagföringen för olovlig körning, grovt brott, döms det normalt sett till fängelse. Det innebär att den tidigare lagföringen för vissa personer som döms till fängelse kan ligga relativt långt tillbaka i tiden, upp till två år. Utredaren skriver att det i dessa fall knappast föreligger det förutsättningar för att häkta en misstänkt på grund av risk för fortsatt brottslighet. Det finns emellertid en risk att siffran avseende nya häktningsfall är i underkant. Om återfallsrisken är så hög att det finns skäl för fängelse kan det tänka sig att domstolarna i många fall även anser att det föreligger en reell och konkret recidivfara av sådan styrka att det finns skäl för häktning.

I merparten av häktningsfallen är det fråga om kortare fängelsestraff som döms ut. En person som döms till en månads fängelse kommer i de flesta fall att ha verkställt straffet på häkte innan överklagandetiden gått ut eller vid en överklagan, innan hovrätten ens hunnit pröva överklagan. Även om personen avger nöjdförklaring medför förslaget att verkställighet av straffet i huvudsak sker i häkte. Den dömde får därmed i princip inte möjlighet att avtjäna sitt straff i anstalt. Även om detta inte är syftet med ändringen torde detta bli effekten och lämpligheten av detta kan utifrån en proportionalitetssynpunkt diskuteras.

När det gäller proportionalitetsprincipen innebär förslaget ingen ändring i nuvarande praxis. I de flesta fall torde skälen för häktning för den enskilda uppväga det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. Vid en eventuell omhäktningförhandling kan domstolen ställas inför faktumet att personen vid

en fortsatt häktning kommer att ha varit frihetsberövad i mer än fyra veckor¹ i samband med dom meddelas. Det kan det diskuteras om det då är proportionerligt att låta den misstänkte vara fortsatt häktad i ytterligare en vecka i avvaktan på åtal. Det är därför av vikt att huvudförhandlingen hålls i nära anslutning till gärningstillfället eller i vart fall att åtal ges in till tingsrätten inom en vecka från första häktningstillfället.

Förslaget förväntas leda till ett ökat antal häktningsförhandlingar, vilket bedöms kunna hanteras inom tingsrätternas befintliga verksamhet. När väl åtal inkommer krävs emellertid att målet sätts ut till huvudförhandling inom en vecka. Redan idag, särskilt vid mindre tingsrätter, råder viss brist på både salar och domare. Huvudförhandlingarna i dessa fall kan därför enligt tingsrättens mening komma att påverkar tingsrätternas redan idag, i viss mån, ansträngda verksamhet. Lösningen på detta är att dessa mål istället avgörs genom kombinerade häktnings- och huvudförhandlingar. Av 1 kap. 3 b § rättegångsbalken följer att tingsrätten vid huvudförhandling ska bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän om det inte avser huvudförhandling i mål om brott för vilket inte är föreskrivet svårare straff än böter eller fängelse i högst sex månader och det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter. Detta innebär att det vid en kombinerad häktnings- och huvudförhandling, vad avser olovlig körning, grovt brott, krävs att en nämnd närvarar. I SOU 2016:52 har utredaren emellertid föreslagit en lagändring som innebär att tingsrätten är domför med en lagfaren domare i mål om brott för vilket inte är föreskrivet svårare straff än fängelse i högst två år när sådant mål avgörs slutligt i samband med en kombinerad häktnings- och huvudförhandling. Det är enligt tingsrätten önskvärt att även dessa föreslagna förändringar kan träda i kraft i samband med att ändringarna i nu aktuell utredning träder i kraft den 1 januari 2020. Därigenom skulle merparten av häktningsförhandlingarna vad avser olovlig körning, grovt brott, kunna

¹ Anhållen tre dagar, häktad en vecka, fortsatt häktad ytterligare en vecka, en vecka innan huvudförhandling och en vecka innan meddelande av dom.

avgöras genom en kombinerad häktnings- och huvudförhandling med en lagfaren domare.

När det gäller reformbehovet lämnas ett flertal förslag från utredaren. Tingsrätten vill ur tingsrättens verksamhetsperspektiv särskilt poängtera behovet av att ta ett större grepp om delgivningsfrågorna inom brottmålsprocessen. Idag ställs flertalet förhandlingar in på grund av bristande delgivning.

Vad avser förenklade bestämmelser om slutunderrättelse vid enklare förundersökningar instämmer tingsrätten att möjligheten till komplettering av utredningen även efter det att åtal väckts, tryggar möjligheten till en rättvis rättegång.

Lars-Olle Larsson

Sebastian Lindroth

I detta ärende har lagmannen Lars-Olle Larsson beslutat. Tingsfiskalen Sebastian Lindroth har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också chefsrådmannen Lars Jeppsson deltagit.